

Sociogeneza românilor

Alice M. SANDHOFER, Wien

România este situată în centrul Europei, în partea de nord a Peninsulei Balcanice, și teritoriul său este marcat de Munții Carpați, Dunăre și Marea Neagră. Având un climat temperat și un mediu natural diversificat, extrem de favorabil vieții, teritoriul românesc a fost locuit încă din cele mai vechi timpuri. Cercetările făcute de arheologii români la Bugiulești, Ținutul Vâlcei, au dus la descoperirea unor relicve umane datând de la începutul Paleoliticului Inferior (aproximativ 2 milioane de ani înainte de Hristos). Aceste vestigii sunt dintre cele mai vechi din Europa, fiind mărturie a perioadei în care omul - un humanoid, de fapt - parcurgea, fizic și spiritual, etapele depășirii statutului său de animal. O populație umană mai densă (Omul de Neanderthal) a trăit cu aproximativ 100.000 de ani în urmă; dar, o relativ stabilă populație nu a fost descoperită decât începând cu Neoliticul (cu 6000-5000 ani înainte de Hristos).

La un moment dat, populația de pe teritoriul actualei Românie a creat o remarcabilă cultură, a cărei dovadă se regăsește în policromia ceramicii de Cucuteni (comparabilă cu ceramica unor alte culturi europene importante, la vremea aceea, din Bazinul Mediteranei de Răsărit și a Orientului Mijlociu), precum și în cultura statuetelor Hamangia (Gînditorul de la Hamangia este cunoscut astăzi în întreaga lume).

La începutul mileniului al doilea, cînd Epoca Paleoliticului făcea loc Epocii de Bronz, triburile tracice de origine indo-europeană se stabileau alături de populația care deja trăia în Bazinul Carpato-Balcanic. De pe vremea tracilor, se poate vorbi de un fenomen neîntrerupt de creare a poporului român.

Arborele tracic numără peste 200 de triburi, esențiale fiind cele ale Dacilor, Geților, Ramanilor, Bessilor, Latinilor etc. Dio Cassius a spus: „...și iarăși să nu uităm că Traian-Troian a fost trac veritabil. Luptele dintre Traian și Decebal au fost războaie fratricide, iar Tracii au fost Daci“. După Mircea Eliade, numărul ramurilor giganticului arbore uman al Tracilor se ridică la cca. 200. Prof. Dumitru Bălașa a alcătuit un tabel al acestora, numărînd nu mai puțin de 150 de ramuri tracice (vezi *Țara Soarelui* sau *Istoria Daco-Romaniei*, ed. Kogaion, 1997). Herodot (425 î.H.) considera că: „Neamul tracilor este cel mai numeros din lume. Tracii au multe nume, după regiuni, dar obiceiurile sunt cam aceleași la toți“ (*Fontes*, I, 65).

Dupa victoria grecilor asupra Perșilor de la Maraton, regele Xerxes (486-465 î.H.) își construiește o mare armată, în rîndul căreia se menționează de către Herodot și prezența Tracilor Bithini, din nord-vestul Asiei Mici; aceștia sunt descriși astfel:

Tracii însoțeau expediția purtînd pe cap căciuli din blană de vulpe, îmbrăcați cu hitoane, peste care se înfășurau cu mantale viu colorate. În picioare și peste pulpe aveau o încălțăminte din piele de caprioară. Ca arme au sulije, scuturi ușoare și pumnale mici.

Ovidiu, în *Tristele*, îi surprinde pe tracii gedo-daci astfel: „Îi vezi călări, venind și ducîndu-se prin mijlocul drumurilor. (...) Între ei nu-i nici unul care să nu poarte tolbă, arc și săgeți îngălbenite de veninul viperei. (...) Au glas aspru, chip sălbatic și sunt cea mai adevărată întru chipare a lui Marte. (...) Părul și barba lor n-au fost tunse niciodată. (...) Mîna lor dreaptă e totdeauna gata să înfigă cuțitul pe care îl are legat la șold orice bărbat“.

În Iliada, Homer spunea despre tracii: „Armatele lor străluciau de scuturi de aur și tezaurile lor erau așa de prețioase că regele Priam (rege al Troiei tracice) a putut să ia înapoi, de la greci, capul fiului său mort, numai după ce le-a dat acea faimoasă Cupă Tracică de Aur“.

Bogățiile solului și subsolului au făcut ca spațiul tracic să fie rîvnit de triburile și popoarele învecinate - spre acel Eldorado al Antichității își orientau dorințele jefuitoare vecinii. Invadatorii europeni au venit și încă mai vin de la Răsărit; mișcările dinspre Sud spre Nord fiind determinate nu atât de cauze economice, cît mai ales de modificări ale climatului, de schimbarea florei și faunei, cum a interpretat și cercetătorul Iosif C. Drăgan:

Orice pom, ce dă roade și semințe, caută să le răspîndească în preajmă; așa și neamul nostru, al daco-tracilor, prin triburi prolifiche a rodit și s-a răspîndit, fie la marginea teritoriului său de viațuire, fie deplasîndu-se la distanțe mai mari, pînă în Asia, ori trecînd strîmtorile Bosforului și ale Dardanelor, pînă în Anatolia; așa au ajuns ramani-dardanii să ridice orașul-cetate Troia, iar brigii să alcătuiască o „Filială“, care a luat numele de Frigia; mysii nu erau altceva decît o ramură a moesilor din sudul Dunării; mesapii, iapygii și cei veniți din Italia de Răsărit erau neamuri ale traco-ilitrilor din Dalmatia și din Panonia (unde a existat Statul Rama, pînă la venirea Ungurilor).

Ramura daco-geță a tracilor este atestată atât prin izvoare arheologice, cît și prin izvoare scrise, ultimele din a doua jumătate a primului mileniu î.Hr. Istoricul grec Herodot afirmă: „Neamul tracic este, după acela al indienilor, cel mai mare dintre toate“, iar, mai departe: „Geții sunt cei mai viteji și cei mai drepți dintre tracii“.

Daco-geții trăiau împărțiți în triburi care, în anumite momente, mai ales în fața primejdiei externe, se strîngeau laolaltă. Ei locuiau ținutul cuprins între Tisa, Dunăre, Marea Neagră și Nistru (la Sudul Dunării se întindeau pînă la munții Balcani, spre Răsărit treceau Nistrul înaintînd pînă spre Bug, iar spre Apus ajunseseră pînă la Dunărea panonică).

În prima parte a primului mileniu dinainte de Hristos, în zona carpato-dunăreano-pontică, care era partea de nord a unei mari suprafețe locuite de triburile tracice, un grup al tracilor de nord s-a individualizat: s-a creat un mozaic de triburi getice și dacice. Strabo, geograf și istoric renumit din epoca împăratului Augustus, ne informează că: „...Dacii aveau aceeași limbă ca și Geții“. Inițial, a fost același popor, singura diferență dintre daci și geți fiind zona în care locuiau: dacii - în mare parte, erau așezați în munții și pe platoul Transilvaniei; geții - în cîmpiile Dunării.

În antichitate, grecii, care i-au întîlnit primii pe geți, au folosit acest nume pentru întreaga populație de la nordul Dunării, în timp ce romanii, care i-au întîlnit primii pe daci, au extins folosirea acestui nume pentru toate celelalte triburi ce locuiau pe teritoriul de

astăzi al României. Cucerindu-l, romanii au creat aici provincia Dacia. Iată de ce întregul teritoriu al României de astăzi este numit Dacia, în toate sursele de informație din perioada latină și a Evului Mediu.

Contactul daco-geților cu lumea greacă a fost ușor de făcut, prin intermediul coloniilor grecești create pe țărmul Mării Negre al României de azi: Istros (Histria), fondată în sec. VII înainte de Hristos, Callatis (Mangalia de azi) și Tomis (Constanța de azi), ultimele două create un secol mai târziu. În istoria scrisă, populația de la nordul Dunării (getică) a fost prima dată menționată de Herodot, „părintele istoriei“ (sec. IV înainte de Hristos). El a relatat despre campania regelui persan Darius I împotriva sciților din stepele aflate la nord de Pontic (anul 513 înainte de Hristos). El a scris că geții erau cei mai mari luptători dintre traci. Ei au fost singurii care au rezistat regelui persan, pe drumul dintre Bosfor și Dunăre.

Centrul puterii acestora l-a reprezentat Transilvania, acolo unde, în Munții Orăștiei, se păstrează vestigii arheologice atestând nivelul lor de civilizație. Unul din cei mai de seamă conducători ai lor a fost Burebista, „cel dinții și cel mai mare dintre regii din Tracia“, remarcabilă personalitate politică și militară, care a contribuit la ridicarea statului dac în secolul I î.Hr. Ca urmare a izbînzilor sale militare, realizează un stat cu o suprafață considerabilă: spre Răsărit, țărmul Mării Negre și Bugul, spre Miazănoapte, Carpații păduroși, spre Apus, Dunărea mijlocie și Morava, spre Miazăzi, lanțul Balcanilor. Principalul pericol pentru Dacia l-a reprezentat Imperiul Roman. În anul 44 î.Hr., împăratul roman Cezar se hotărîse să pornească o expediție împotriva lui Burebista. Moartea l-a împiedicat să o facă. Curînd după Cezar și asemenea lui, marele rege al dacilor a căzut victimă unei conspirații de nemulțumiți.

O dată cu dispariția lui Burebista, a dispărut și marea putere a statului dac; acesta s-a divizat în mai multe regate. Dintre urmașii lui, în genere conducători slabi, care nu se pot asemăna nici pe departe cu marele lor predecesor sau cu succesorul lor, eroicul Decebal, amintim pe cîțiva: Deceneu, Comosicus, Scorilo, Duras-Diurpaneus.

Din secolul II î.Hr., Roma și-a început procesul de penetrație în Europa de Sud-Est. În secolul I î.Hr., ea a ocupat teritoriul Dobrogei actuale, provincie situată în Sud-Estul Daciei, la Marea Neagră. În secolul următor, au avut loc aprige confruntări între daco-geți și romani. La conducerea Daciei a ajuns o altă puternică personalitate: Decebal. Acesta reface unitatea politică a dacilor, autoritatea lui întinzîndu-se peste întreg ținutul dintre Tisa, Dunăre și Nistru. El obține o serie de victorii în confruntările cu împăratul roman Domitian și este recunoscut oficial de către acesta ca rege al dacilor.

În urma singeroaselor războaie purtate de romani - sub conducerea împăratului Traian - pentru cucerirea Daciei (101-102 și 105-106), romanii ies biruitori. Decebal, văzînd că totul este pierdut, se sinucide. Istoricul Dio Cassius, autorul celui mai prețios izvor narativ păstrat al confruntării decisive dintre daci și romani, ni-l zugrăvește, la 150 de ani de la evenimente, astfel: „Era foarte priceput în ale războiului și iscusit la faptă, știînd să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp. Abil în a întinde curse, era viteaz în luptă, știînd a se folosi cu dibăcie de o victorie și a scăpa cu bine dintr-o înfrîngere, pentru care lucruri el a fost mult timp pentru romani un potrivnic de temut.“ Dacia a devenit astfel o provincie imperială.

Romanii au stăpînit Dacia timp de peste 170 de ani, timp în care - pe parcursul a vreo cinci generații - s-a desfășurat un intens proces de romanizare, similar celui care a avut loc în părțile occidentale ale imperiului.

Există dovezi clare și categorice despre persistența populației dacice pe teritoriul ei inițial, după plecarea cuceritorilor romani. Adoptarea de nume romane, faptul că majoritatea populației din Dacia nu avea posibilitatea să pună inscripții sau să ridice monumente funerare, sunt cîteva argumente ce ar putea explica de ce numărul numelor dacice din provincia romană Dacia este redus (60, față de aproximativ 6000 latine).

Mărturiile cronicilor, prezența în armata romană de „cohorte“ formate din daci, onomastica păstrată de inscripții, resturile arheologice, numele de ape și de orașe, precum și răscoalele repetate atestă, în mod clar, fără putință de îndoială sau răstălmăcire, existența unei numeroase populații autohtone în cuprinsul provinciei romane Dacia. Între 271 și 275, sub presiunea popoarelor migratoare, provincia Dacia a fost evacuată, fiind retrase armata și administrația.

Timp de un mileniu (275 - 1241), de la retragerea legiunilor romane pînă la năvălirea tătarilor, înaintașii noștri, la adăpostul cetății carpatice și al pădurilor, au primit valurile succesive ale popoarelor migratoare, reușind să-și păstreze ființa etnică și să-și întemeieze formațiuni politice proprii, atestate de cronici către sfîrșitul secolului al IX-lea. Continuitatea populației romanice în ținutul carpato-danubian, și în special în podișul Transilvaniei, în momentul venirii ungarilor, este dovedită arheologic, lingvistic, toponimic și prin două texte scrise, izvoare de primă mînă: *Cronica notarului Anonimus al regelui Bela*, alcătuită în sec. XII, și *Vechea cronică rusă de la Kiev*, zisă a lui Nestor.

Creștinarea populației daco-romane s-a produs în cursul sec. IV și începutul sec. V, fiind în bună parte opera misionarilor (propovăduitorilor) care au venit de la dreapta Dunării. Este însă sigur că au existat creștini în Dacia și înaintea părăsirii ei de către romani.

Mileniu de o capitală însemnătate, el reprezintă faza finală în formarea poporului român și a limbii române.